

ŽIVOTNÍ JUBILEUM Prof. PhDr. VÁCLAVA KULIČE, DrSc.

Když někdo — shodou nepříznivých okolností — nastoupí vědeckou dráhu až ve svých čtyřiceti letech, tedy v době kdy mnozí jeho kolegové jsou už ověnčeni všemožnými tituly a snad již i dosáhli vrcholu, není to jistě situace snadná. O to méně je snadná, když tento adept vědy sám klade na svou práci náročná kritéria srovnávání se s těmi, kteří ve světě, v podmínkách daleko příznivějších, dobývají nové horizonty poznání, zatím co on musí neustále počítat s neúprosnými tlaky a okolnostmi, vyžadujícími konformitu ideologizujícím premisám a předpokládajícími úslužnost vůči mocně postaveným na úkor ethosu objevování a originality osobního přínosu. A když někdo takto osudově determinován, v době, kdy už by snad okolí očekávalo „rozumnou“ rezignaci nebo uspávající vděčnost že přecej, navzdory všemu, „se ledacos podařilo“, stále znovu a znovu vynakládá píli i schopnosti protože nemůže jinak, protože to patří k jeho životnímu způsobu vědce — pak se jistě jedná o mimořádnou osobnost a stojí za to zamyslet se u příležitosti jejího jubilea nad jejím životem a dílem. A vsutku není mezi našimi psy-

chology a pedagogy mnoho těch, na které bychom mohli vztáhnout podobnou charakteristiku tak jednoznačně jako na Václava Kuliče.

Narodil se 30. srpna 1921. Po maturitě na Akademickém gymnáziu v Praze (1940) a absolvování abiturientského kursu obchodní akademie prošel několika místy v ekonomické administrativě. V r. 1942 byl odeslán na nucenou práci v Německu, po útěku odtud (1944) se skrýval, na sklonku války pracoval na dole Terezie ve Slezské Ostravě. Po válce v letech 1945—1948 studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy sociologii a získal středoškolskou aprobaci pro filozofii (včetně psychologie a logiky) a historii. V závěru studia vypracoval státní práci „Svoboda v humanitní demokracii“, kterou však již po únorovém převratu r. 1948 nemohl podat jako práci rigorózní.

V letech 1948—1961 působil Václav Kulič na gymnáziu v Praze 3, kde učil psychologii, logiku, historii. Na základě konfrontace některých poznatků psychologie a logiky s vlastní učitelskou praxí napsal svoji první rozsáhlejší pedagogicko-psychologickou práci „Rozvíjení myš-

lení v procesu vyučování“ (1959) a úspěšně ji prezentoval v rámci tzv. pedagogických čtení. V r. 1961 byl přijat do studijního pobytu v Pedagogickém ústavu JAK ČSAV, do oddělení pedagogické psychologie, kde působí dosud.

Vědecká činnost Prof. PhDr. V Kuliče, DrSc. se soustřeďuje od počátku zejména na problematiku učení, kterou řeší s primárním důrazem psychologickým, resp. pedagogicko-psychologickým, ovšem s vysoce kompetentním uplatňováním dalších zřetelů filozoficko-antropologických, pedagogických, kybernetických, ergonomických a dalších.

Na přelomu 60. a 70. let patřil V. Kulič k průkopníkům vytváření vědeckých základů modernizace pohledu na vyučování a učení, se zvláštním důrazem na přínosy programového učení. Jeho originálním příspěvkem bylo rozpracování problematiky chyby v učební činnosti, se zvláštním zaměřením na prokázání jejího kognitivního významu. Se značným ohlasem se setkala strategie detekce, lokalizace, interpretace a korekce chyby, znamenající jeden z nejzajímavějších a nejpodnětnějších přínosů naší pedagogické psychologie posledních let k otázkám optimalizace výuky. Monografie „Chyba a učení“ (1971) byla pochvalně recenzována ve všech našich odborných časopisech přímo či nepřímo se zabývajících otázkami pedagogiky, psychologie, učení a školy. Diskriminační postoje k prof. Kuličovi způsobily, že tato práce nemohla vyjít v Západním Německu, dokonce ani v SSSR, kde byl projeven vážný zájem o její překlad.

V první polovině 70. let se pak prof. Kulič zaměřuje na obecnější otázku podstaty, variant, modelů a strategií řízení učebních činností. K tomuto tématu vydává celou řadu studií. Charakteristickými rysy těchto prací je široká obeznamenost s aktuálními přínosy ke sledované problematice v celosvětovém měřítku; jemný smysl pro postižení impulsů, razících cestu vpřed; způsobilost integrovat zřetele pedagogické, psychologické, kybernetické a technologické; citlivost pro lidskou

dimenzi sledované problematiky, snaha pojmout ji — při veškerém využívání moderní techniky — rovněž jako součást humanizující kultury učícího se a vzdělávajícího člověka; schopnost předkládat nové originální myšlenky, zaujmout pronikavými vhledy, nastolit nezvyklé úhly nazírání na věci. Tomuto závěru Kuličovy vědecké práce dominuje zejména jeho studie „Efektivní řízení učebních činností“ (1979) a monografie „Člověk — učení — automat“ (1984). Vyvrcholením a syntézou je monografie „Psychologie řízeného učení“, která byla současně předložena jako doktorská disertace.

S předchozí tématickou oblastí Kuličova díla úzce souvisí i originální rozpracování problematiky kognitivní socializace, tzn. problematiky utváření a vývoje poznávacího aparátu člověka, mj. i se závěry pro možnosti a postupy jeho záměrného utváření. V současnosti se prof. Kulič zaměřuje na otázky psychologie komputertizace, využívající poznatků z oblasti umělé inteligence a rozpracovávající tradičnější téma řízeného učení s využitím nových netradičních poznatků.

Rozsáhlá je Kuličova činnost publikační a pedagogická. Jeho bibliografie zahrnuje na 220 titulů (nepočítaje významné překladové práce). Jsou mezi nimi samostatné monografie, rozsáhlé koncepční a metodologické studie, významné oddíly kolektivních monografií, prezentace experimentálních výsledků, vysokoškolská skripta, srovnávací práce a četné další. 14 publikací vyšlo v zahraničí (v německých, maďarských, ruských a anglických překladech). Kuličovy práce patřily tradičně mezi práce hojně citované v naší odborné literatuře, jeho monografická díla byla recenzována v časopisech *Pedagogika*, *Čs. psychologie*, *Psychologie v ekonomické praxi* a v četných dalších, i mimo rámec společenských věd. V poslední době vypracoval prof. Kulič na základě své vědecké práce i různé didaktické pomůcky, které jsou používány ve výuce psychologie na středních příp. vysokých školách (diafilmy, transparentní folie, cvičební tex-

ty aj.). Pedagogicky působil v různých obdobích a v různém rozsahu na Pedagogické fakultě UK v Praze, (1971—1973), na Vysoké škole chemickotechnologické (1977—1990), v kratších intervalech na Filozofické fakultě UK v Praze, na Fakultě strojního inženýrství ČVUT v Praze, na Vysoké škole báňské a hutní v Ostravě. Orientoval se na výuku studentů učitelského směru, zejména se uplatňoval v přednáškových cyklech pro vysokoškolské pedagogy, s cílem vnášet do jejich činnosti moderní poznatky z oblasti programového učení, diagnostiky a vyhodnocování učebních výsledků, samostatného studia z textů, vytváření tzv. metakognitivních dovedností apod. V roce 1990 mu byla na základě této rozsáhlé aktivity udělena vědeckopedagogická hodnost docenta pro obor pedagogická psychologie a od té doby také působil ve vedlejším pracovním poměru na katedře pedagogické a školní psychologie Pedagogické fakulty UK.

TRENDY PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU V USA

USA jsou nesporně zemí s nejrozsáhlejším a stále nejprogresivnějším pedagogickým výzkumem na světě. Přesvědčila mě o tom výroční konference AERA (American Educational Research Association), na kterou jsem byl pozván do Chicaga v dubnu 1991, a navazující na ni pobyt na pedagogické fakultě (School of Education) univerzity v Bostonu. V této zprávě se chci s čtenáři Pedagogiky podělit o poznatky získané na obou místech.

AERA a její každoroční konference jsou — z pohledu Evropana — vskutku gigantická zařízení. AERA sdružuje na 15 000 pedagogických výzkumných pracovníků ze všech 50 států USA, z nichž 5—6 tisíc se každý rok na jaře sjíždí do některého města, aby prezentovali své práce, ale také aby se seznámili a navázali kontakty aj. V r. 1991 se konference AERA konala po dobu 5 dnů (3.—7. dubna) ve dvou chicagských mnohaposchodových hotelech, za účasti téměř 6 tisíc regi-

Rok 1991 konečně přináší V. Kuličovi plné uznání jeho mimořádných zásluh o naši pedagogickou psychologii a pedagogiku: získává hodnost doktora psychologických věd a titul profesora pro obor pedagogická psychologie. Obě tyto události jej zastihují v plném pracovním elánu, který mu pomáhal překonávat krize a zklamání v sedmdesátých a osmdesátých letech a nepochybně jej bude provázet i v nadcházejících, přáli bychom si příznivějších letech devadesátých.

Ti, kteří měli to štěstí, že mohli být prof. PhDr. V. Kuličovi, DrSc. blízkými spolupracovníky a přáteli, ale jistě i všichni Ti, kteří ze setkání s ním či z jeho prací čerpali poučení a pomoc, mu k jeho sedmdesátým narozeninám upřímně děkují a přejí sílu i tvůrčí elán pokračovat v namáhavé ale také osvobodivé cestě za poznáním.

Zdeněk Helus

strovaných amerických a několika pozvaných mimoamerických účastníků. Pro americké pedagogy je účast na konferenci AERA záležitostí profesní prestiže: Prezentace prací na této konferenci je jedním ze způsobů zvyšujících šance při získávání finančních prostředků od různých nadací apod. (na nichž je velká část výzkumných projektů v USA závislá), i při ucházení se o pracovní místa aj. Mnoho amerických vědců si proto hradí účast na konferenci AERA z vlastních prostředků, protože je to pro jejich pracovní existenci velice důležité.

V této zprávě informuji o organizačním profilu konference, dále (a především) o její obsahové náplni (se snahou postihnout hlavní trendy současného pedagogického výzkumu v USA), o způsobech prezentace výzkumných prací a konečně o přidružené akci — výstavě publikací amerických a mezinárodních nakladatelství.